

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
EDUKOLOGIJOS INSTITUTAS

Studijų programa *Specialiojo pedagogika* (specializacija *Logopedija*)

GRETA ANDRIULYTĖ

**UGDYMO INDIVIDUALIZAVIMAS BENDRADARBIAUJANT
MOKYTOJUI IR SPECIALIAJAM PEDAGOGUI**

Bakalauro baigiamasis darbas

Bakalauro darbo vadovė: doc. dr. Irena Kaffemanienė

Patvirtinimas apie bakalauro darbo savarankiškumą

Patvirtinu, kad įteikiamas .....baigiamasis darbas .....
(tema)

.....yra:

- 1) atliktas savarankiškai ir nėra pateiktas kitam kursui šiame ar ankstesniuose semestruose;
- 2) nebuvo naudotas kitame institute / universitete Lietuvoje ir (ar) užsienyje;
- 3) nėra medžiagos iš kitų autorių darbų, jeigu jie nėra nurodyti darbe;
- 4) pateiktas visas panaudotos literatūros sąrašas.

.....
Studento vardas, pavardė, parašas

Data .....

Bakalauro darbo santrauka

Ugdymo individualizavimas bendradarbiaujant mokytojui ir specialiajam pedagogui yra aktuali problema tenkinant mokinių specialiuosius ugdymosi poreikius.

Tyrimo objektas – ugdymo individualizavimas, bendradarbiaujant mokytojui ir specialiajam pedagogui.

Tyrimo tikslas – išanalizuoti mokytojų ir specialiųjų pedagogų nuomones apie ugdymo individualizavimą bendradarbiaujant mokytojui ir specialiajam pedagogui.

Tyrimo metodai – mokslinės literatūros analizė, anketinė apklausa, kiekybinio tyrimo duomenų analizė.

Tyrimo imtis – 105 respondentai: mokytojai ir specialieji pedagogai. Tyrimas atliktas Šiaulių miesto ir rajono bendrojo ugdymo mokyklose 2019 m. balandžio mėn.

Pagrindinės išvados

1. Remiantis moksliniais šaltiniais, mokytojo ir specialiojo pedagogo bendradarbiavimu klasėje siekiama užtikrinti, kad mokinys, turintis specialiųjų ugdymosi poreikių, galėtų ugdytis bendrojo ugdymo klasėje tenkinant jo individualius mokymosi poreikius.
2. Anketinėje apklausoje dalyvavusių mokytojų ir specialiųjų pedagogų nuomone, jų tarpusavio bendradarbiavimo tikslas – pažinti mokinio specialiuosius ugdymosi poreikius ir kuo geriau juos tenkinti pamokose. Respondentų teigimu, planuodami pamokas, jie kartu aptaria mokinių individualizuoto mokymosi uždavinius, laukiamus rezultatus, parenka mokomąsias užduotis. Apklausos duomenimis, pedagogai dažniausiai taiko šiuos mokymo bendradarbiaujant būdus: alternatyvų mokymą – mokytojas vadovauja visai klasei, o specialusis pedagogas teikia pagalbą mažai mokinių grupei; bendradarbiavimo būdą, kai mokytojas moko, o specialusis pedagogas individualiai padeda mokytis mokiniams, turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių; komandinį mokymą – abu pedagogai vienodai dalyvauja mokymo veikloje.
3. Tyrime dalyvavusių pedagogų teigimu, už ugdymo individualizavimą pamokoje vienodai atsakingi abu bendradarbiaujantys pedagogai. Pasak respondentų, jų bendradarbiavimo motyvas – specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems mokiniams pamokoje teikiamų užduočių individualizavimas, atsižvelgiant į mokinio ugdymosi uždavinius ir gebėjimus. Mokytojai ir specialieji pedagogai teigia, kad tarpusavio bendradarbiavimas naudingas, nes mokiniai ugdymo procese jaučia nuolatinę mokytojo ir specialiojo pedagogo paramą.
4. Atliktas tyrimas atskleidė, kad pagrindinis mokytojo ir specialiojo pedagogo bendradarbiavimo trukdis yra per didelis darbo krūvis. Tyrime dalyvavusių pedagogų nuomone, tobulinant tarpusavio bendradarbiavimą, ugdant mokinius, turinčius specialiųjų ugdymosi poreikių, reikėtų plėtoti mokytojų ir specialiųjų pedagogų dalijimąsi pedagogine patirtimi, gerinti tarpusavio santykius, įtvirtinti abiejų pedagogų lygiavertiškumą pamokoje; ieškoti naujų mokymo metodų; įsivertinti bendradarbiavimo efektyvumą bei iniciatyvumą.

Esminiai žodžiai: individualizuotas ugdymas, bendradarbiavimas, diferencijuotasis mokymas.

Turinys

<i>Bakalauro darbo santrauka</i>	3
Įvadas	5
1 skyrius. MOKYTOJO IR SPECIALIOJO PEDAGOGO BENDRADARBIAVIMAS INDIVIDUALIZUOTAI UGDANT MOKINIUS, TURINČIUS SPECIALIŲJŲ UGDYMO POREIKIŲ	7
1.1. Ugdymo individualizavimo samprata	7
1.2. Ugdymo turinio ir metodų individualizavimas mokiniams, turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių.....	9
1.3. Mokytojo ir specialiojo pedagogo bendradarbiavimas.....	12
2 skyrius. UGDYMO INDIVIDUALIZAVIMAS BENDRADARBIAUJANT MOKYTOJUI IR SPECIALIAJAM PEDAGOGUI	16
2.1. Tyrimo metodika.....	16
2.2. Tyrimo imtis	16
2.3. Mokytojų ir specialiųjų pedagogų nuomonės apie tarpusavio bendradarbiavimą, jo tikslus ir būdus.....	17
2.4. Mokytojų ir specialiųjų pedagogų nuomonės apie specialiųjų ugdymosi poreikių tenkinimą ir ugdymo individualizavimą bendradarbiaujant.....	22
2.5. Mokytojų ir specialiųjų pedagogų nuomonės apie tarpusavio bendradarbiavimui trukdančius veiksnius bei tobulinimo galimybes	24
Išvados	27
Literatūra	28
<i>Summary</i>	31
PRIEDAI	33

Ivadas

Tyrimo aktualumas. Siekdamas įgyvendinti valstybinės švietimo strategijos nuostatas – švietimo prieinamumą ir kiekvieno besimokančiojo ugdymo kokybę, ugdymo įstaigų bendruomenės stengiasi atverti duris kiekvienam, norinčiam jose mokytis. Tačiau švietimo prieinamumas nėra vien atviros durys. Tai ir galimybė mokytis saugioje, tinkamoje aplinkoje (Kišonienė, Dudzinskienė, 2007, p. 5). Tinkama aplinka – tokia aplinka, kurioje kiekvienas mokinys gali būti ugdomas pagal savo galimybes bei poreikius. Specialieji ugdymosi poreikiai – asmens poreikiai, kurių sprendimas leidžia moksleiviui veiksmingai dalyvauti ugdymo procese (Galkienė, 2005, p. 12). Bendrasis ugdymo uždavinys šiuolaikinėje visuomenėje – atskleisti ir vystyti kiekvieno individo gebėjimų ir siekių potencialą; suteikti žinių ir įgūdžių, padedančių socializuotis. Ugdytis socialinius gebėjimus ir gabumus, siekiant būti visuomenės nariu, yra taip pat svarbu, kaip ir įgyti žinių ir įgūdžių (Kišonienė, Dudzinskienė, 2007, p. 10).

Lietuvoje po nepriklausomybės atkūrimo mokiniams, turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių, atsidaro galimybė mokytis kartu su bendraamžiais bendrojo ugdymo mokyklose. Mokykla visiems – inkliuzinė mokykla, kurioje siekiama tenkinti kiekvieno mokinio individualius poreikius. Tokios mokyklos pagrindas – bendradarbiavimu grįsti santykiai ne tik tarp mokytojų ir tėvų, bet ir tarp pačių pedagogų. Bendrojo ugdymo klasėse vis daugėja mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, todėl vienas mokytojas tampa nebepajėgus tenkinti visų vaikų poreikius ir pasiekti rezultatų (Dudzinskienė, 2008).

Lietuvoje ugdymo individualizavimas bendradarbiaujant yra aktuali tema. Atlikta nemažai tyrimų apie pedagogų tarpusavio bendradarbiavimą (Miltenienė, 2004, 2005; Ališauskienė, Miltenienė, 2004). Užsienio autoriai taip pat pabrėžia bendradarbiavimo svarbą (Almon, Feng, 2012; Conderman ir kt., 2009; Friend, Burcuk, 2009; Howardm Potts, 2009). Specialusis pedagogas geriausiai išmano vaiko individualus poreikius ir geba į juos atsižvelgdamas siekti geriausių rezultatų, todėl labai svarbu, kad jis dalytųsi informacija ir su kitais pedagogais. Bendradarbiavimas individualizuojant ugdymą yra būtina sąlyga norint užtikrinti visapusišką ir kokybišką ugdymą.

Probleminiai klausimai. Šiuo tyrimu siekiama atsakyti į šiuos probleminius klausimus: koks mokytojų ir specialiųjų pedagogų požiūris į ugdymo individualizavimą bendradarbiaujant? Kokius mokinių specialiuosius ugdymosi poreikius padeda tenkinti mokytojo ir specialiojo pedagogo bendradarbiavimas? Ar mokytojai ir specialieji pedagogai bendradarbiauja, individualizuodami mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, ugdymą(-si) pamokoje?

Tyrimo objektas – ugdymo individualizavimas, bendradarbiaujant mokytojui ir specialiajam pedagogui.

Tyrimo tikslas – išanalizuoti mokytojų ir specialiųjų pedagogų nuomones apie ugdymo individualizavimą bendradarbiaujant mokytojui ir specialiajam pedagogui.

Uždaviniai:

1. Remiantis moksline literatūra išanalizuoti ugdymo individualizavimo sampratą, ugdymo turinio ir metodų individualizavimo būdus, pedagogų bendradarbiavimo, individualizuojant mokinių ugdymąsi, ypatumus ir problemas.
2. Anketinės apklausos metodu išnagrinėti mokytojų ir specialiųjų pedagogų nuomones apie tarpusavio bendradarbiavimą, jo tikslus ir būdus.
3. Atskleisti pedagogų nuomones apie specialiųjų ugdymosi poreikių tenkinimą ir ugdymo individualizavimą bendradarbiaujant mokytojui ir specialiajam pedagogui.
4. Remiantis empirinio tyrimo duomenimis išnagrinėti pedagogų nuomones apie tarpusavio bendradarbiavimo trukdžius bei bendradarbiavimo tobulinimo galimybes.

Tyrimo metodai: mokslinės literatūros analizė, anketinė apklausa, kiekybinio tyrimo duomenų analizė.

Tyrimo imtis – 105 mokytojai ir specialieji pedagogai. Tyrimas atliktas Šiaulių miesto ir rajono bendrojo ugdymo mokyklose 2019 m. balandžio mėn.

Esminės sąvokos

Individualizuotas ugdymas – tai pripažinimas, kad mokiniai yra skirtingi ir skirtingais būdais pasiekia geriausių rezultatų (Motiejūnienė, 2010, p. 1).

Bendradarbiavimas – tai darbas kartu, sujungus intelektines jėgas, pagalba vienas kitam, bendras problemos sprendimas ir bendras sprendimo priėmimas (Ališauskienė, Miltenienė, 2004, p. 10).

Diferencijuotasis mokymas – mokymo sistema, kuri siūlo mokymą, sudarantį sąlygas atsiskleisti žmogaus individualybei, skatinti jo saviraišką bei savirealizaciją, suteikianti teisę pasirinkti mokymąsi pagal asmenybės skirtumus, polinkius, interesus bei sugebėjimus (Šiaučiukienė, 1997, p. 6).

Bakalauro darbo struktūra. Bakalauro darbą sudaro santrauka lietuvių kalba; įvadas; du skyriai; išvados; cituotos literatūros sąrašas (28 šaltiniai); santrauka anglų kalba. Baigiamojo darbo apimtis (be priedų) – 32 psl.

1 skyrius. MOKYTOJO IR SPECIALIOJO PEDAGOGO BENDRADARBIAVIMAS INDIVIDUALIZUOTAI UGDANT MOKINIUS, TURINČIUS SPECIALIŲJŲ UGDYMO SI POREIKIŲ

1.1. Ugdymo individualizavimo samprata

Tobulinant ugdymo procesą siekiama sudaryti sąlygas kiekvieno mokinio individualiai pažangai (Žadeikaitė, 2016, p. 35). Efektyvus visų mokinių ugdymo planavimas – sudėtinga ir daug kūrybingumo reikalaujanti užduotis. Ugdymo programos, planai, sudaryti atsižvelgiant į bendruosius ugdymo tikslus ir įvairius klasės ar grupės mokinių poreikius, yra pagrindinis mokytojo profesionalumo požymis (Kišonienė, Dudzinskienė, 2007, p. 19). Mokiniai skiriasi bendrąja raida, gebėjimais ir žiniomis, todėl mokytojas visa tai turi apgalvoti ir padėti mokiniui tobulėti atsižvelgdamas į jo galimybes.

Individualizuotas ugdymas – tai pripažinimas, kad mokiniai yra skirtingi ir skirtingais būdais pasiekia geriausių rezultatų (Motiejūnienė, 2010, p. 1). Pasak autorės, individualizuotas ugdymas planuojamas ir organizuojamas remiantis mokinio poreikių ir patirties pažinimu. Individualizavimas padidina mokinių mokymosi motyvaciją, pasitikėjimą ir savigarbą, yra būtina sąlyga kompetencijai ugdyti (Motiejūnienė, 2010, p. 1). Tačiau svarbu nepamiršti, kad individualizuotas ugdymas gali sulaukti pasisekimo tik tuomet, kai apima visą mokyklos veiklą, neformalią veiklą ir namuose, teigia autorė.

Jovaiša (2007, p. 93) nurodo, kad individualizavimas – mokymo forma, kai, mokant grupėmis (klasėmis), atsižvelgiama į individualius mokinių skirtumus ir pagal tai pasirenkami mokymo būdai, mokymo turinys. Bernoto, Poškaus, Vaitkevičiaus (1993, p. 16) teigimu, individualizuotas mokymas, kiekvieno mokinio mokymosi rezultatų atidi analizė ir laiku suteikta pedagoginė pagalba – teigiamo požiūrio į mokyklą, mokinio asmenybės tobulėjimo pagrindas.

Gage, Berliner (1994, p. 361) teigė, kad individualizuotas mokymas – prisitaikymas prie specifinių mokinio gabumų, interesų ir poreikių. Individualizuotas mokymas leidžia mokiniams siekti bendrų mokymo tikslų, tačiau iš mokinių reikalauja ir daugiau savarankiškumo. Autorių nuomone, individualizuotas mokymas yra palankus visiems mokiniams, t. y. turintiems negalių ir ypatingų gabumų. Individualizuotas mokymas padeda ne tik siekti užsibrėžtų mokomųjų tikslų, bet ir ugdo mokinių savarankiškumą.

Motiejūnienė (2010, p. 1) išskiria šešis individualizuoto ugdymo komponentus: mokinių individualių poreikių ir mokymosi stilių nustatymas; ugdymo turinio (dalykų turinio, mokymo, mokymosi ir vertinimo būdų) pritaikymas individualiems mokinių poreikiams; mokyklos darbo organizavimas taip siekis, kad kiekvienas mokins pasiektų kuo geresnių rezultatų; kiekvieno

žmogaus vertingumą pripažįstančios mokyklos kultūros kūrimas; parama ir pagalba; į skirtingus mokinių poreikius orientuota popamokinė veikla.

Mokymo individualizavimo bei diferencijavimo idėja pradėta puoselėti jau Senovės Graikijoje, tačiau išryškėjo vėliau, atliekant mokinių asmenybės tyrimus (Šiaučiukėnienė, 1997, p. 23). Šių dienų mokykloje mokytojai įgyvendina diferencijavimo ir individualizavimo idėjas. Individualizavimas ir diferencijavimas yra labai susiję. Diferencijavimas – vienas iš būdų individualizuoti ugdymą. Motiejūnienės (2010, p. 2) teigimu, ugdymo diferencijavimas – tai ugdymo turinio pritaikymas skirtingiems klasės mokinių sugebėjimų lygiams, poreikiams, mokymosi stiliams; diferencijuojant klasės mokiniai skirstomi į grupes pagal sugebėjimų lygį arba sudaromos mišrios įvairių gebėjimų mokinių grupės, kuriose stipresni mokiniai padeda mažiau sugebantiems.

Diferencijuotas ugdymas atsveria raidos, mokymosi tempo netolygumus. Nors mokiniai yra skirtingi, mokytojas turi išvelgti ir požymių, pagal kuriuos jis gali juos sutelkti į tam tikras grupes, pvz., pagal bendrus pomėgius, pasiekimų lygį ar gebėjimus. Mokytojas taikydamas diferencijavimo būdą ieško, kaip padėti mokiniams, palengvinti jų mokymąsi. Šiaučiukėnienės (1997, p. 17) teigimu, diferencijuotas mokymas reikalauja, kad mokymo turinys, metodai, formos atitiktų mokinio individualybės bei amžiaus tarpsnio ypatumus, būtų jam prasmingi ir reikalingi. Norint pasiekti pačių geriausių rezultatų, svarbu atsižvelgti į mokytojo ir mokinio santykius, nes, pasak Šiaučiukėnienės (1997, p. 34), mokymo diferencijavimas išryškina jų tarpusavio sąveiką – abipusį bendravimą ar bendradarbiavimą, formuoja tam tikrus tarpusavio santykius, savybes, pavyzdžiui, pasitikėjimą, atsakingumą, draugiškumą, jautrumą ir pan.

Šiaučiukėnienės (1997, p. 66) teigimu, ypatingą dėmesį mokinių veiklos individualizavimui, jos diferencijavimui skyrė J. Laužikas. Jis sudarė kompleksinį mokinio ir mokymo proceso tyrimo modelį, nes tik kompleksiškai tiriant galima atskleisti individualias savybes bei mokymo proceso kaip sistemos ypatumus. Tačiau ne vien kompleksiškai tiriant galima pasiekti pačių geriausių rezultatų, nes reikalingas ir mokinių skirstymas į grupes pagal mokymosi pobūdžio panašumą. Laužikas siūlė išskirti mokinius su panašiomis psichinėmis savybėmis, plačiau taikyti grupinį-diferencijuotą mokymo būdą, skiriant grupėms tam tikras užduotis, pritaikytas jų tipinėms savybėms (Šiaučiukėnienė, 1997, p. 66).

Motiejūnienė (2009, p. 2) teigia, kad individualizuojant ir diferencijuojant ugdymą, labai svarbu ugdymo turinį suprasti daug plačiau, negu dalykų mokymo programa ir priemonės. Autorės teigimu, pagal šiuolaikinę sampratą ugdymo turinį sudaro visi veiksniai, kurie turi įtakos mokinio asmenybei, jo kompetencijos plėtočiai: mokinio jau įgyta patirtis; ugdymo programos; mokymo ir mokymosi metodai bei kontekstas; vertinimo būdai ir rezultatai; mokymo ir mokymosi šaltiniai bei priemonės. Ugdymo turinio individualizavimas numatomas taip, kad

atitiktų kiekvieno mokinio galimybes, žinias, raidą ir pan. Ugdymo turinys apima mokinių patirtį, mokymo programas, mokymo ir mokymosi metodus, kontekstą, mokinių pasiekimų ir pažangos vertinimo būdus, mokymo(si) priemones¹.

Siekiant išsikeltų tikslų turėtų būti geriau pritaikytos bendrosios programos, vadovėliai ir kitos mokymo priemonės, nes reikia atsižvelgti į mokinių amžių, patirtį, poreikius, gebėjimus, mokymosi stilių. Dėl skirtingų sąlygų namie, šeimos nuostatų, kultūrinių skirtumų ir kitų priežasčių vaikai ateina į mokyklą turėdami labai skirtingą patirtį. Mokytojas, norėdamas sėkmingai mokyti ir padėti mokiniams, privalo išsiaiškinti jų įgytą patirtį ir atitinkamai pritaikyti dalyko turinį, mokymo(si) ir vertinimo būdus, mokymo(si) priemones (Motiejūnienė, 2009, p. 2). Tačiau norėdamas padėti mokiniams mokytojas turi nuolat tobulėti, keistis ir prisitaikyti prie mokinių.

Ugdymo individualizavimas susideda iš mokinio poreikių ir patirties pažinimo. Individualizuodamas mokinių ugdymą(si), mokytojas stebi jo veiksmingumą, siekia sustiprinti mokinių mokymosi motyvaciją, pasitikėjimą ir savigarbą.

1.2. Ugdymo turinio ir metodų individualizavimas mokiniams, turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių

Mokiniams turi būti sudaromos galimybės mokytis saugioje, tinkamoje aplinkoje, ugdytis pagal savo galimybes, poreikius, gebėjimus ir pan. (Kišonienė, Dudzinskienė, 2007, p. 5).

Planuojant ugdymą svarbu apgalvoti mokomosios medžiagos struktūrą ir pateikimą, nes tik tinkamai parinkti mokymosi būdai ar mokymo metodai leidžia mokiniams pasiekti naujų tikslų. Vienas svarbiausių aspektų mokiniams, turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių – bendrojo ugdymo programų pritaikymas. Ugdymo turinys formuojamas remiantis ugdymo tikslais ir orientuojantis į mokinių ugdymo rezultatus. Valstybės lygmenyje rengiami ugdymo turinį reglamentuojantys dokumentai, t. y. bendrosios programos, bendrieji ugdymo planai ir pan. Bendrųjų programų paskirtis – apibrėžti ugdymo turinį, siekiant ugdymo dermės, prieinamumo ir kokybės visoje šalies švietimo sistemoje. Pasak Galkienės (2005, p. 63), ugdymo turinį sudaro du komponentai: dalyko žinios; gebėjimai bei įgūdžiai, lemiantys visavertę asmens veiklą visuomenėje ir asmeniniame gyvenime.

Šiaučiukėnienės (1997, p. 37) teigimu, bendrosios programos padeda nustatyti gaires, kuriomis remdamasi kiekviena mokykla, kiekvienas mokytojas parengia individualią konkrečią

---

¹ Bendrojo lavinimo ugdymo turinio formavimo, vertinimo, atnaujinimo ir diegimo strategija. (2007). *Valstybės žinios*, 2007-06-06, Nr. 63-2440.

dėstomojo dalyko programą. Bendrosios programos nusako ugdymo kryptį (tikslus ir uždavinius), ko ir kaip turėtų mokytis mokiniai (ugdymo turinį ir metodus), kad įgytų jiems būtiną žinojimą ir supratimą, išsiugdytų esminius gebėjimus ir vertybines nuostatas. Daug dėmesio skiriama, kad mokiniams būtų sudarytos kuo palankesnės sąlygos įgyti ir plėtoti asmeninę, socialinę, pažinimo ir kultūrinę kompetenciją, kuri sudaro vertybinių nuostatų, gebėjimų, žinių ir supratimo visumą; būtų užtikrinta aukšta ugdymo(si) kokybė; ugdymo turinys ir procesas glaudžiau sietųsi su mokinių patirtimi ir aktualiais sociokultūriniais jų gyvenamosios aplinkos poreikiais; mokiniai patirtų sėkmę mokydami ir išvengtų socialinės atskirties².

Mokytojams, kurių klasėse yra vaikų, turinčių negalią, rekomenduojama: 1) vaiko negalią traktuoti kaip vieną iš kitais atžvilgiais normalaus vaiko savybių (požiūris į negalią); 2) stengtis įveikti neigiamą nuostatą turinčių negalią mokinių atžvilgiu (požiūris į vaiką) (Kišonienė, Dudzinskienė, 2007, p. 9). Svarbu pažinti mokinio ypatybes, jo stiprybes ir silpnybes, pagal tai stengtis parinkti tinkamus ugdymo metodus.

Pasak Jovaišos (2007, p. 313), ugdymo turinys – bendra žinių, įgūdžių, gebėjimų, vertybių nuostatų sistema. Mokymo turinys yra žmonijos kultūros, mokslinių žinių visuma, kuri padeda mokiniui pasirengti gyvenimui ir darbui (Bernotas ir kt., 1993, p. 18).

Galkienė (2005, p. 60) teigia, kad individualizuotos ugdymo programos tikslas – numatyti kryptingą ugdymo ir ugdymosi veiklą, siekiant aukščiausios asmeninės kompetencijos. Norint įgyvendinti šį tikslą reikia išsikelti uždavinius, kurie padėtų jį pasiekti. Pasak Galkienės (2005, p. 60), individualizuojant ugdymą, sprendžiami šie uždaviniai: plėtoti pozityviuosius asmens gebėjimus, pažinimo galimybes, pomėgius ir interesus; ugdyti gebėjimus, kurie leidžia kompensuoti sutrikusios funkcijos veiklą arba prisitaikyti ir produktyviai veikti be jos; derinti asmens poreikius ir švietimo reikalavimus; formuoti bendravimo ir bendradarbiavimo įgūdžius.

Individualizuotos programos turėtų būti rengiamos kiekvienoje bendrajį ugdymą teikiančioje mokykloje, jei joje yra mokinių, kuriems keliami individualūs ugdymosi tikslai. Jos skiriamos mokiniams, turintiems kognityvinių, sensorinių, motorinių, komunikacijos, emocijų ar elgesio sutrikimų, kurie riboja asmens galimybes siekti to paties akademinio lygmens, veikti tuo pačiu tempu arba naudoti tas pačias ugdymo(si) strategijas, kaip kiti (Galkienė, 2005, p. 61). Individualizuotos programos užtikrina mokinio galimybes mokytis bendroje klasėje. Pasak autorės, mokytojas individualizuotą programą turi parengti taip, kad užtikrintų kiekvieno mokinio kokybišką ugdymąsi. Dėl to bendroje erdvėje įgyvendinamos ugdymo programos (bendroji ir individualizuotoji) turėtų derėti tarpusavyje.

Kiekvienas mokytojas siekia, kad jo pamokos būtų įdomios, padėtų mokiniams įsisąmoninti mokomąją medžiagą, ugdytų kūrybiškumą ir norą daugiau sužinoti. Šiuos siekius

---

² *Bendrosios programos ir išsilavinimo standartai* (2003). Vilnius: Švietimo plėtotės centras.

gali padėti įgyvendinti aktyvaus mokymo ir mokymosi metodai – pedagoginės veiklos būdai, suteikiantys galimybę ne tik geriau įprasinti mokymo turinį, bet ir plėtojantys gebėjimą kritiškai mąstyti, taikyti žinias tiek įprastomis, tiek naujomis sąlygomis³.

Mokytojo darbe svarbu geras ugdymo metodų išmanymas, nes tai padeda juos tinkamai naudoti pamokoje. Mokykloje taikomi ugdymo metodai turėtų atitikti ugdymo turinio siekius. Rinkdamasis metodus, mokytojas turėtų atsižvelgti į mokinių poreikius, amžių, žinias ir gebėjimus ir juos parinkti galvodamas, kas ir kaip bus daroma, kad didėtų mokinių galimybės mokytis ir tobulėti. Nuolatinis mokinio stebėjimas suteikia galimybių išryškinti ir atskleisti jo gebėjimus, išsikelti tikslą, kuris padeda parinkti vaikui tinkančius ir jo poreikius atitinkančius mokymo metodus bei priemones. Pasak Kišonienės, Dudzinskienės (2007, p. 29), mokytojams kylantis esminis klausimas – kas ir kaip daroma, kad mokiniys pasiektų tikslą? Svarbu atsižvelgti į tai, kokie mokymo metodai pasirenkami. Metodas – tai naudojama priemonė, aplinkos pagalba, padedanti mokiniui pasiekti tikslą. Metodai parenkami atsižvelgiant į tikslus, kuriuos mokytojas numatė, bei mokinio įvertinimą (Kišonienė, Dudzinskienė, 2007, p. 29).

Gage, Berliner (1994, p. 361) apibrėžia mokymo metodų sąvoką. Mokymo metodai – tai pasikartojančių mokytojo veiksmų modelis, kuris gali būti taikomas dėstant įvairius dalykus, būdingas daugiau negu vienam mokytojui ir svarbus išmokimui. Jovaiša (2007, p. 160) teigia, kad mokymo(si) metodai – mokinių veiklos būdų sistema mokslo žinioms perimti, teoriniams ir praktiniams mokėjimams ir įgūdžiams įgyti. Metodai – tai ir ugdymo stiliai, nusakantys mokytojo ir mokinių bendro darbo pobūdį, jų sąveiką.

Metodus galima sąlygiškai skirstyti į tradicinius ir netradicinius. Netradiciniais metodais laikome tuos, kurie dar retai taikomi, bet yra reikšmingi šiuolaikinio ugdymo procese. Šiaučiukėnienė (1997, p. 45) teigia, kad mokymo diferencijavimas nesiūlo keisti, kritikuoti tradicinių mokymo metodų, bet ieško įvairių metodinių būdų, kurie padėtų pedagogui pažinti ugdytinius; skatintų mokinių savarankišką veiklą; atitiktų mokinių amžiaus tarpsnio ypatumus; sudarytų sąlygas tiek stipresnių, tiek silpnesnių mokinių saviraiškai.

Šiuo metu ypač populiarūs aktyvaus mokymosi metodai, kuriuos taikant keičiasi mokytojo ir mokinių vaidmuo pamokoje. Mokymosi metu svarbu skatinti mokinių bendradarbiavimą, kad jie galėtų prisiimti atsakomybę už savo ir kitų mokymąsi, mokytis vieni kitų padedami, gilinti supratimą persakydami nagrinėjamą informaciją ar idėjas savais žodžiais, diskutuodami.

Aktyvaus mokymosi metodai – tai būdas pasiekti tikslą. Jie padeda mokytojams pateikti turinį taip, kad mokiniai jį lengvai įsisąmonintų. Svarbu ne tik žinių suvokimas, bet ir žinių

---

³ *Aktyvaus mokymosi metodai.* (1998). Mokytojo knyga. Vilnius: Garnelis.

panaudojimo aspektas. Mokantis aktyviais mokymosi metodais, įgyjama ir žinių, ir gebėjimų⁴. Mokiniai gali dalytis savo patirtimi, patarimais ir pan. tarpusavyje.

Petty (2006, p. 238) aktyvaus mokymosi metodus skirsto į: prižiūrimą praktiką, diskusijas, darbą grupėse ir mokinių pašnekesius, žaidimus, vaidinimus, pjeses ir modeliavimą mokytis norint įsiminti. Šalna (2007) išskiria šiuos metodus: diskusijas ir debatus, darbą grupėmis, „smegenų šturmą“, projektų rengimą, eksperimentą, interviu, anketinius tyrimus, argumentų „už“ ir „prieš“ analizę ir kt. Šį sąrašą dar galima pratęsti tokiais metodais kaip „ledlaužis“, „ežys“, „voratinklis“, „akvariumas“, „durstinys“, „abipusis mokymas“, „šešių kepurų metodas“, „kampai“, „atkaklus klausinėjimas“ ir kt. (Šalna, 2007).

Tinkamai parinkus mokymo metodus, mokiniui sudaromos sąlygos mokytis su visa klase, dalyvauti bendrose mokymosi veiklose. Derinant įvairius mokymo ir mokymosi metodus bei priemones, pasiekiamas didesnis mokinio savarankiškumo lygis.

1.3. Mokytojo ir specialiojo pedagogo bendradarbiavimas

Mokykloje mokiniai praleidžia savo didžiąją laiko dalį, todėl būtina atsižvelgti į jų savijautą, mokyklos bendruomenės kuriamą atmosferą ir pan. Mokinio savijauta priklauso nuo mokymosi veiklos, santykių su bendraamžiais ir mokyklos bendruomene. Kiekviena mokykla savo darbą stengiasi organizuoti taip, kad mokiniai turėtų kuo geresnes ugdymosi sąlygas, pritaikytą aplinką, o iškilus sunkumų nedelsiant gautų kompleksinę pagalbą.

Mokykloje daugėja situacijų, kurių vieni specialistai išspręsti negali. Jos sprendžiamos komandoje – konsultuojantis ir bendradarbiaujant visiems ugdymo proceso dalyviams: vaikui, tėvams, mokytojams, specialistams (specialiajam pedagogui, logopedui, psychologui, socialiniam pedagogui ir kt.), administracijai (Tumelienė, 2011, p. 98). Bendravimas, paremtas bendradarbiavimu, sudaro sąlygas realizuoti savo gebėjimus, bandyti ir nebijoti suklysti.

Autoriai moksliniuose šaltiniuose skirtingai interpretuoja bendradarbiavimo sampratą. Bendradarbiavimas suprantamas kaip tam tikra darbo organizavimo forma, kai daugelis žmonių dalyvauja tame pačiame arba tam darbui artimuose procesuose (Gaučaitė ir kt., 2012, p. 6). Pasak Miltenienės (2005, p. 23), bendradarbiavimas tenkinant specialiuosius ugdymosi poreikius – tai komandos narių bendra veikla planuojant, sprendžiant problemas, ieškant bendro problemų sprendimo ir siekiant specialiųjų ugdymosi poreikių tenkinimo efektyvumo. Bendradarbiavimas – tai darbas kartu, sujungus intelektines jėgas, pagalba vienas kitam, bendras problemos sprendimas ir bendras sprendimo priėmimas (Ališauskienė, Miltenienė, 2004, p. 10). Kaip teigia

---

⁴ *Aktyvaus mokymosi metodai*. (1998). Mokytojo knyga (p. 8). Vilnius: Garnelis.

Blask (2011, p. 4), bendradarbiavimas padeda mokytojams nuodugniau suprasti kiekvieną mokinį, o tai reiškia, kad daugiau dėmesio skiriama patenkinant individualius mokinių poreikius.

Mokyklose yra pastebima, kad pedagogai vieni iš kitų tikisi tam tikrų veiksmų, tačiau nesant bendradarbiavimo, lūkesčiai būna nepateisinti. Bendradarbiavimas tarp pedagogų, šeimos, vaiko ir mokyklos bendruomenės nėra nauja idėja, tačiau ji būtinas norint pasiekti pačių geriausių rezultatų. Kitaip tariant, siekiant tinkamai tenkinti mokinių individualius poreikius, būtina planingai bendradarbiauti (Kielaitė, 2013, p. 64).

Efektyvus pedagogų bendradarbiavimas įmanomas tuomet, kai skirtingų kompetencijų pedagogai vadovaujasi šiais principais (Galkienė, 2003, p. 29): pedagogų lygiavertiškumu ir skirtingos kompetencijos reikšmingumu; aiškiu ugdymo tikslų atskyrimu ir funkcijų pasidalijimu; bendru darbo planavimu; bendru darbo efektyvumo vertinimu.

Pasak Dudzinskienės ir kt. (2008), viena iš ugdymo formų, kuria bendrojo ugdymo mokykloje gali būti ugdomi mokiniai, turintys specialiųjų ugdymosi poreikių – kelių pedagogų darbas klasėje. Scruggs, Mastropieri ir McDuffy (2007, cit. Ališauskas ir kt., 2011, p. 32) bendradarbiavimą mokant apibrėžia kaip tokį mokymą, kai bendrojo ugdymo klasėje dirba mokytojas ir specialusis pedagogas.

Bendradarbiavimas mokant vis labiau įsitvirtina mokyklose (Howard, Potts, 2009, p. 3). Almon, Feng (2012, p. 3) teigia, kad bendradarbiavimas yra ugdymo modelis, kuriuo siekiama patenkinti mokinių ugdymosi poreikius.

Conderman, Pedersen, Bresnahan (2009, p. 2) teigia, kad bendradarbiavimo mokant sąvoka apima keturias sritis: 1) mokymas bendradarbiaujant neįmanomas be dviejų ar daugiau kvalifikuotų mokytojų; 2) specialistai bendrai pateikia esminę medžiagą ir mokymosi nurodymus mokiniams; 3) mokytojai geba patenkinti mokinių poreikius inkliuzinėse klasėse; 4) bendradarbiavimas vyksta mokant bendroje erdvėje. Pasak Murawski ir Boyer (2008, cit. Conderman, 2011), pedagogų bendradarbiavimas klasės lygmeniu susideda iš trijų komponentų: bendro mokymo planavimo (angl. *co-planning*), bendro mokymo (instruktavimo) klasėje (angl. *co-instruction*) ir bendro įvertinimo (angl. *co-assessing*).

Specialiojo pedagogo ir klasės mokytojo bendradarbiavimo pagrindas yra planavimas, kuris orientuojamas į visos klasės ugdymą (Galkienė, 2005, p. 172). Pasak Howard, Potts (2009, p. 3), siekiant sėkmingai bendradarbiauti mokant pamokoje būtina, kad pedagogai pamoką planuotų kartu. Pedagogai, planuodami pamoką, turėtų atsižvelgti į programą, kartu suplanuoti vertinimą, mokymo(si) metodus ir pan. Tai reikalauja daug laiko ir reguliarių susitikimų. Svarbu, kad mokytojai susitartų, kokį bendradarbiavimo būdą nauduos atsižvelgdami į pamokos uždavinius. Conderman (2011, p. 29) teigia, kad abu mokytojai turėtų prisiimti ir aktyvų (lyderio), ir pasyvų vaidmenį.

Ališauskas ir kt. (2012) teigia, kad bendradarbiavimas mokant gali būti:

- *plaukimas pasroviui*: autorius šį būdą apibūdina kaip vieno mokytojo prisiimtą atsakomybę už mokymą, o kito – teikiamą pagalbą pagal poreikį;
- *mokymo punktai*: kai specialusis pedagogas teigia pagalbą;
- *paralelinis mokymas*: kai mokytojas moko atskiras grupes;
- *alternatyvus mokymas*: kai vienas mokytojas nedidelę mokinių grupelę trumpam išsiveda mokytis į nuošalesnę vietą, kur mokomasi tik šiems mokiniams reikalingų dalykų;
- *komandinis mokymas* (Ališauskas ir kt., 2012, p. 32).

Užsienio autoriai Friend, Burcuk (2009, p. 12) išskiria šešis bendradarbiavimo būdus: *vienas moko, kitas stebi* – vienas iš pedagogų dirba su visa klase, o kitas renka akademinius, elgesio, socialinius duomenis apie mokinius; *vienas moko, kitas padeda* – mokytojas veda pamoką (pateikia mokomąją medžiagą), o specialusis pedagogas suteikia individualią pagalbą; *stotelių mokymas* – mokymas dalijamas į tris nenuoseklias dalis ir į 3 grupes mokinių; dvejose mokinių grupėse dirba mokytojas ir specialusis pedagogas, o trečiojoje vyksta mokinių savarankiškas darbas; *alternatyvusis mokymas* – mokytojas dirba su didžiąja mokinių dalimi, o specialusis pedagogas – su maža mokinių grupele; *lygiagretusis mokymas* – mokytojas ir specialusis pedagogas pasidalija mokinių klasę į dvi lygias grupes ir jiems pristato tą pačią mokomąją medžiagą; *komandinis mokymas* – abu pedagogai kartu pateikia mokomąją medžiagą visai klasei.

Mokytojo ir specialiojo pedagogo bendradarbiavimas naudingas, nes mokiniai specialiąją pagalbą gauna klasėje ir nėra išskiriami iš savo bendraamžių. Galkienė (2005, p. 170) teigia, kad kuo labiau specialioji pedagoginė pagalba priartėja prie vaiko jo pagrindinėje mokymosi erdvėje, tuo aukštesnių mokinio pasiekimų galima tikėtis.

Takala, Pirttimaa, Tormanen (2009, p. 162–173) atlikto tyrimo metu paaiškėjo, kokius bendradarbiavimo klasėje plusus ir minusus įžvelgia specialieji pedagogai. Specialiųjų pedagogų išskirti plusai: praleistas laikas su visa klase padeda dar geriau pažinti mokinius, turinčius SUP; du mokytojai vienoje klasėje gali padaryti daugiau negu vienas; klasėje pasilikę SUP turintys mokiniai nepraleidžia pamokos, jie dalyvauja toje pačioje veikloje.

Tačiau autoriai išskyrė tokius bendradarbiavimo klasėje minusus: laiko trūkumas aptarti, planuoti pamokas kartu (dėl šios priežasties specialieji pedagogai klasėje dažniau dirba kaip asistentai); klasės mokytojai nėra įpratę dirbti vienoje klasėje su kitais mokytojais; specialieji pedagogai klasėje nepažįsta visų mokinių, galinčių sukurti sudėtingas situacijas.

Apibendrinant galima teigti, kad bendradarbiavimas mokant yra apibrėžiamas kaip mokymas, kurio metu dirba mokytojas ir specialusis pedagogas. Svarbu paminėti tai, jog bendradarbiavimas tenkinant specialiuosius ugdymosi poreikius remiasi į bendrą problemų

sprendimą ir specialiųjų ugdymosi poreikių tenkinimo efektyvumą. Siekiant sėkmingai bendradarbiauti mokant būtina, kad pedagogai pamoką planuotų kartu ir pasirinktų jiems labiausiai tinkančius bendradarbiavimo būdus (vienas stebi, kitas moko; komandinis mokymas; alternatyvusis mokymas ir pan.).

Tačiau kaip vyksta mokytojų ir specialiųjų pedagogų bendradarbiavimas realybėje, kokie tarpusavio bendradarbiavimo būdai taikomi, su kokiais bendradarbiavimo trukdžiais susiduriama ir kokias sritis reikia tobulinti, siekiama sužinoti atliekant empirinį tyrimą.

2 skyrius. UGDYMO INDIVIDUALIZAVIMAS BENDRADARBIAUJANT MOKYTOJUI IR SPECIALIAJAM PEDAGOGUI

2.1. Tyrimo metodika

Tyrimui atlikti pasirinktas kiekybinis tyrimas – anketinė apklausa. Parengta uždarojo tipo klausimų anketa (žr. 1 priedą). Anketą sudaro 17 uždarų klausimų. Respondentų prašoma pažymėti jiems labiausiai tinkančius atsakymų variantus.

Anketos pradžioje respondentams paaiškintas tyrimo tikslas, pateikta anketos pildymo instrukcija ir užtikrinti tyrimo etikos principai. Respondentai turėjo pasirinkti jiems labiausiai tinkančius variantus. Atsakydami į 9 klausimą respondentai prie kiekvieno tobulinimo teiginio turėjo pažymėti vieną iš variantų: „sutinku“, „nei sutinku, nei nesutinku“ arba „nesutinku“.

Pirmoje anketos dalyje pateikiami klausimai apie respondentų lytį, amžių, išsilavinimą, pareigas mokykloje, pedagoginio darbo stažą ir pan. Pagrindinė anketos dalis – klausimai apie mokytojų ir specialiųjų pedagogų bendradarbiavimą individualizuojant ugdymą mokiniams, turintiems specialiųjų ugdymo(si) poreikių.

Gavus bendrojo ugdymo mokyklų vadovų sutikimus tyrimui atlikti, išdalinta 130 anketų. Iš jų sugrįžo 105 anketos.

Tyrimo duomenys apdoroti programa *Windows Microsoft Excel*. Analizuojant rezultatus, buvo skaičiuojamas atsakymų pasiskirstymas procentais. Visi paveikslai pateikti remiantis atlikto tyrimo rezultatais.

Tyrimo etika. Atliekant tyrimą buvo laikytasi tyrimo etikos principų: mokyklų vadovams ir respondentams paaiškintas tyrimo tikslas, užtikrintas tyrimo duomenų anonimiškumas. Atliekant tyrimą buvo laikomasi respondentų dalyvavimo apklausoje savanoriškumo principo.

2.2. Tyrimo imtis

Anketinėje apklausoje dalyvavo 105 respondentai; iš jų 99 mokytojai ir 6 specialieji pedagogai. Dauguma tyrimo dalyvavusių pedagogų dirba progimnazijose (68 arba 65 %) viename iš didžiųjų miestų (92 arba 88 %), nedideliame miestelyje (9 arba 8%) ir rajono centre (4 arba 4 %).

Respondentų lytis, amžius. Daugiausiai tyrimo dalyvavo moterų (98 arba 93 %). Daugiausiai dalyvavo 46–55 metų (42 arba 40 %) ir 36–45 metų (26 arba 25 %) pedagogai.

Likusiųjų respondentų amžius – 25-35 metai (6 arba 6 %), 56–60 metų (23 arba 22 %) ir 60 metų ir daugiau (8 arba 7 %).

Respondentų išsilavinimas, pareigos mokyklose ir pedagoginio darbo stažas. Visi respondentai (100 %) turi aukštąjį išsilavinimą. Apklausoje dalyvavo 70 (67) % dalyko mokytojų, 29 (27) % pradinių klasių mokytojų ir 6 (6) % specialiųjų pedagogų. Didžioji dalis respondentų yra humanitarinių (32 arba 48 %), tikslųjų (19 arba 28 %), gamtos (9 arba 13 %) ir socialinių (7 arba 11 %) mokslų mokytojai. Iš apklausoje dalyvavusių dalyko mokytojų 3 yra dviejų dalykų mokytojai: 2 respondentai – humanitarinių ir socialinių mokslų mokytojai; 1 respondentas – tikslųjų ir gamtos mokslų mokytojas.

Apklausoje daugiausiai dalyvavo pedagogų, kurių darbo stažas siekia 30 metų ir daugiau – 35 arba 33 %, 26–30 metų – 31 arba 30 %, 21–25 metų – 14 arba 13 %, 16–20 metų – 11 arba 10 %, 11–15 metų ir 6–10 metų stažą turi vienodas skaičius pedagogų – 6 arba %, o iki 5 metų – 2 arba 2 %.

2.3. Mokytojų ir specialiųjų pedagogų nuomonės apie tarpusavio bendradarbiavimą, jo tikslus ir būdus

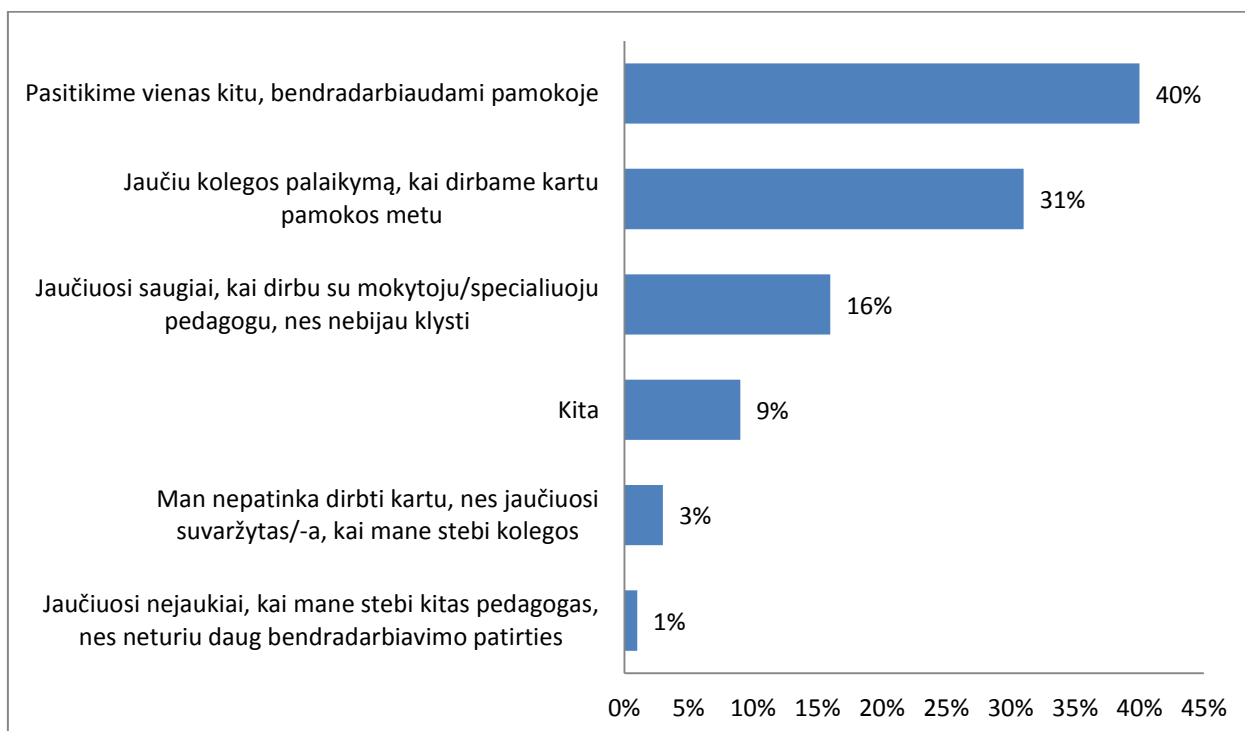
Tirta, kaip mokytojai ir specialieji pedagogai supranta tarpusavio bendradarbiavimą. Apklausos duomenys pateikiami 1 pav.

I pav. Respondentų nuomonė apie bendradarbiavimą, %

Atsakydami į šį klausimą respondentai pasirinko po kelis galimus atsakymų variantus. Daugumos (77 %) respondentų nuomone, bendradarbiavimas yra abipusė (mokytojo ir specialiojo pedagogo) pagalba organizuojant ir vykdant ugdymą. Didelė dalis (67 %) pedagogų mano, kad bendradarbiavimas yra specialiojo pedagogo pamokoje teikiama individuali pagalba mokiniams, turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių. Dalis respondentų išskyrė išskylančių ugdymo problemų sprendimą (63 %), bendradarbiavimą rengiant individualizuotas mokinių ugdymosi programas (59 %) ir specialiojo pedagogo pagalbą mokytojui rengiant individualizuotas programas (57 %). Likusieji pedagogai (49 %) tarpusavio bendradarbiavimą supranta kaip dalijimąsi su mokinių ugdymu susijusia informacija ir atsakomybe. Tokia pat dalis pedagogų išskyrė darbą komandoje organizuojant susitikimus, planuojant ugdymą, numatant rezultatus. Galime daryti prielaidą, kad pedagogai bendradarbiavimą supranta kaip abipusę pagalbą organizuojant ugdymą, o tai svarbu norint užtikrinti visapusišką mokinių ugdymą.

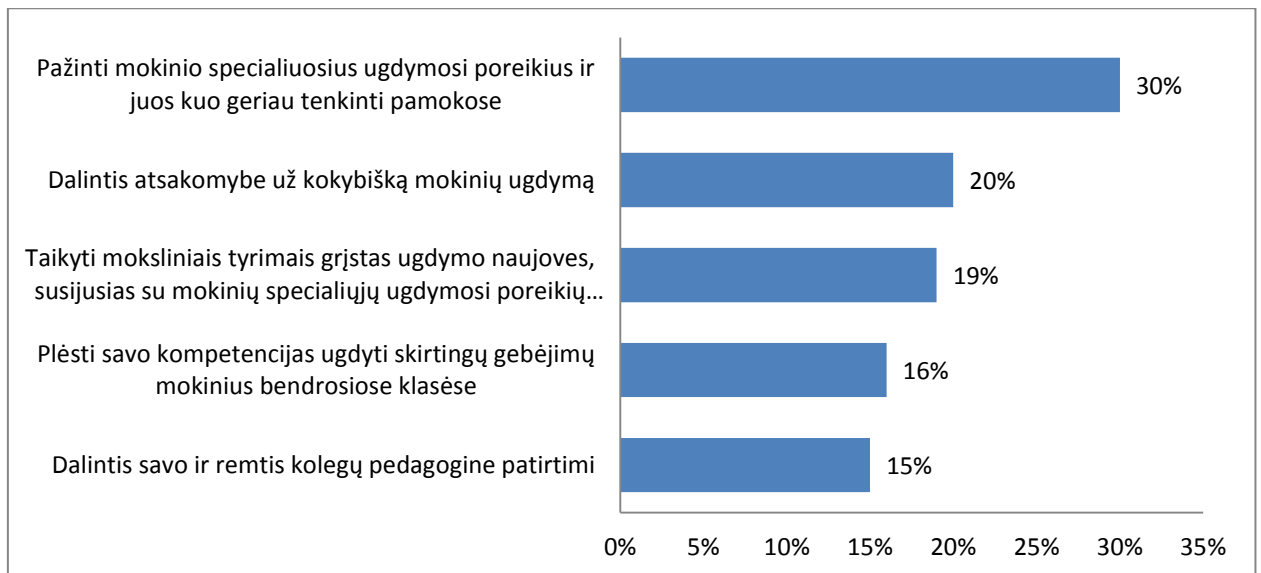
Pedagogų požiūris į savo kaip mokytojo ir/ar specialiojo pedagogo bendradarbiavimą pamokoje pateiktas 2 pav.

2 pav. Pedagogų supratimas apie bendradarbiavimą pamokoje, %

Daugumos (40 %) pedagogų nuomone, bendradarbiaudami pamokoje jie pasitiki vienas kitu, 31 % apklaustųjų jaučia kolegos palaikymą, kai pamokos metu dirba kartu, o 16 % jaučiasi saugiai ir nebijo klysti. 9 % respondentų pasirinko atsakymo variantą „Kita“ ir pateikė savo atsakymus, pavyzdžiui: „neteko niekada dirbi kartu“; „nedirbame kartu“; „nedirbame kartu pamokoje“; „spec. pedagogas neateina į pamokas“; „mes nevedame pamokų, kad pamokoje dalyvautų kiti“. Atliktas tyrimas atskleidė, jog dauguma pedagogų pasitiki vienas kitu.

Toliau tirta, kokius bendradarbiavimo tikslus pedagogai išskiria. Gauti duomenys pateikiami 3 pav.

3 pav. Pedagogų nuomonės apie bendradarbiavimo tikslus, %

Daugumos respondentų (30 %) nuomone, pagrindinis mokytojo ir specialiojo pedagogo bendradarbiavimo tikslas – pažinti mokinio specialiuosius ugdymosi poreikius ir juos kuo geriau tenkinti pamokose. Pedagogų (20 %) nuomone, bendradarbiaujant svarbu dalytis atsakomybe už kokybišką mokinių ugdymą bei taikyti moksliniais tyrimais grįstas naujoves, susijusias su mokinių specialiųjų ugdymosi poreikių tenkinimu (19 %). Likusieji apklaustieji (16 %) teigia, kad bendradarbiavimo tikslai yra plėsti savo kompetencijas ugdyti skirtingų gebėjimų mokinius bendrosiose klasėse ir dalytis savo bei remtis kolegų pedagogine patirtimi (15 %). Galime teigti, jog pedagogai supranta pagalbos mokiniui reikšmingumą bendradarbiaudami tarpusavyje.

Respondentų pasiskirstymas pagal bendradarbiavimo būdus pateiktas 4 pav.

4 pav. Pedagogų nuomonė apie bendradarbiavimo būdų taikymą, %

Dauguma (40 %) pedagogų individualizuotų mokymosi uždavinių, laukiamų rezultatų, mokomųjų užduočių aptarimą planuojant pamoką taiko bent kartą per savaitę.

Trečdalis respondentų bent kartą per savaitę taiko alternatyvųjį bendradarbiavimo būdą – mokytojas dirba su didžiąja mokinių dalimi, o specialusis pedagogas – su maža mokinių grupele. Bendradarbiavimo būdą, kai mokytojas moko, o specialusis pedagogas individualiai padeda mokiniams mokytis kiekvieną pamoką, taiko 17 %, o kartą per savaitę – 25 % apklausoje dalyvavusių pedagogų.

Kiek daugiau nei po penktadalį (po 23 %) respondentų taiko komandinį mokymą (2), kai abu pedagogai vienodai dalyvauja mokymo veikloje.

Daugiau nei pusė pedagogų netaiko stotelių mokymo ir lygiagretaus mokymo.

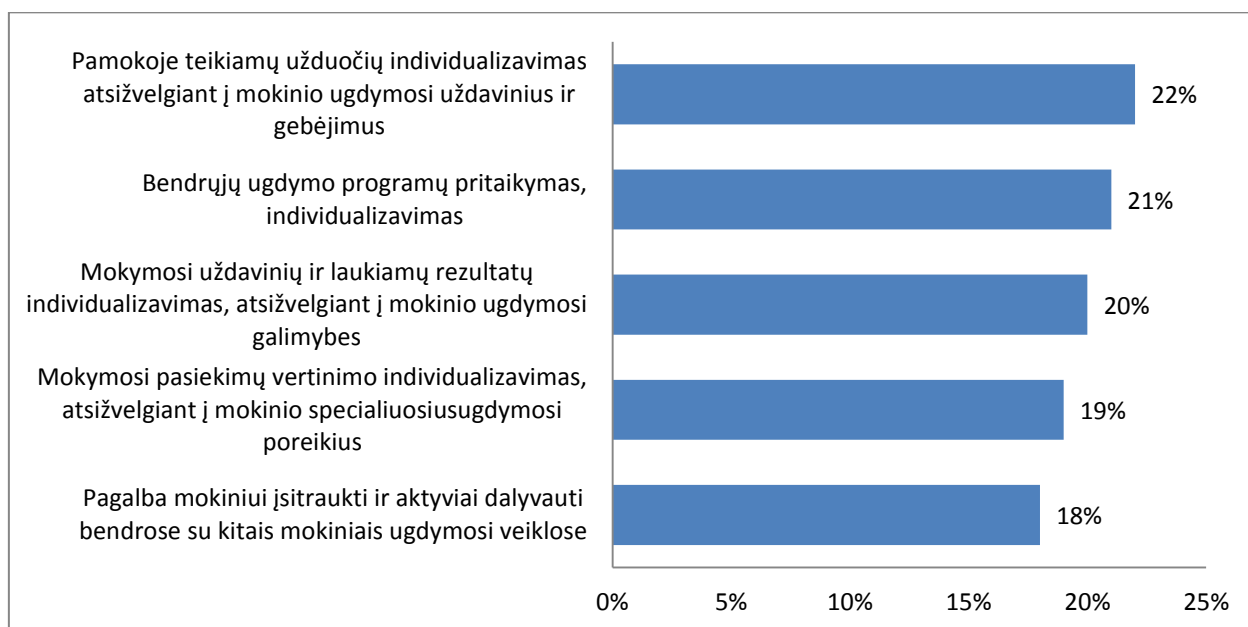
Išanalizavus gautus rezultatus galima teigti, jog individualizuotų mokymosi uždavinių, laukiamų rezultatų, mokomųjų užduočių aptarimas planuojant pamoką yra populiariausias ir daugumos pedagogų taikomas kiekvieną pamoką arba kartą per savaitę.

Dalies pedagogų kartą per savaitę taikomi tarpusavio bendradarbiavimo būdai yra alternatyvusis mokymas, kai mokytojas vadovauja visai klasei, o specialusis pedagogas teikia pagalbą mažai mokinių grupei, taip pat bendradarbiavimo būdas, kai mokytojas moko, o specialusis pedagogas individualiai padeda mokytis mokiniams, turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių, ir komandinis mokymas, kai abu pedagogai vienodai dalyvauja mokymo veikloje.

Taigi, galima daryti prielaidą, jog pedagogai bendradarbiavimą supranta kaip teigiamą reiškinių ugdant mokinius, turinčius specialiųjų ugdymosi poreikių, ir yra linkę bendradarbiauti pamokoje bei jaučia kolegos palaikymą dirbant kartu. Pedagogai supranta tarpusavio bendradarbiavimo tikslus kaip mokinio specialiųjų ugdymosi poreikių pažinimą ir sėkmingą jų tenkinimą pamokose tam naudodami jiems labiausiai tinkamus bendradarbiavimo būdus.

2.4. Mokytojų ir specialiųjų pedagogų nuomonės apie specialiųjų ugdymosi poreikių tenkinimą ir ugdymo individualizavimą bendradarbiaujant

Tirta, kaip pedagogai supranta bendradarbiavimą tenkinant mokinių specialiuosius ugdymosi poreikius. Respondentų pasiskirstymas pateiktas 5 paveiksle.

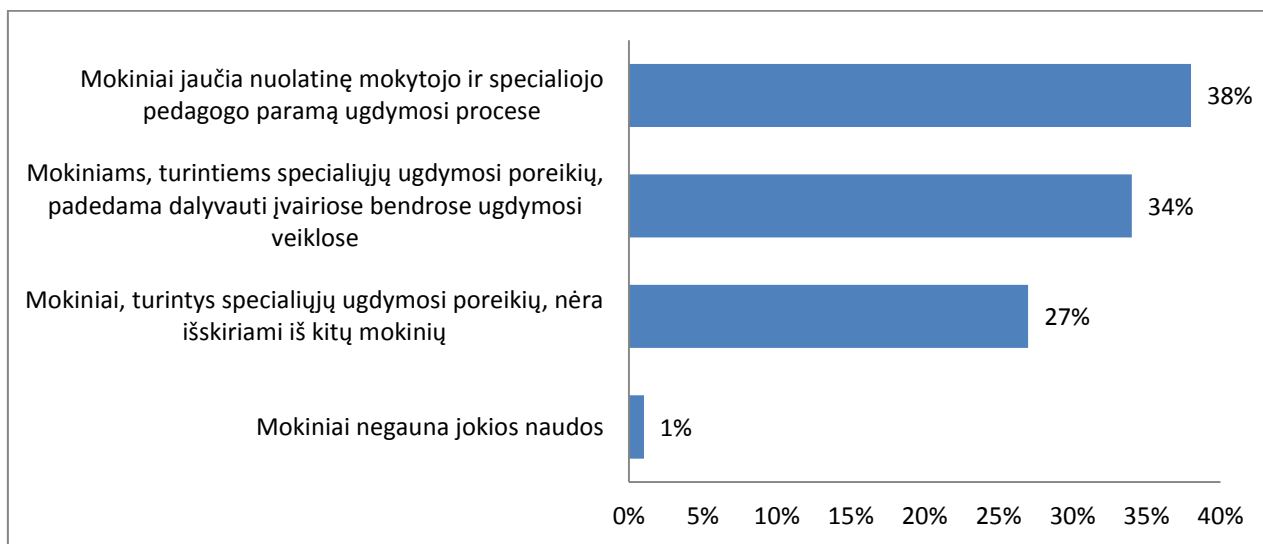

5 pav. Pedagogų požiūris į tarpusavio bendradarbiavimą tenkinant specialiuosius ugdymosi poreikius, %

Remiantis pedagogų apklausos duomenimis galima teigti, kad rezultatai pasiskirstė daugiaž vienodai. 22 % respondentų pasirinko, kad svarbiausia pamokoje teikiamų užduočių individualizavimas atsižvelgiant į mokinio ugdymosi uždavinius ir gebėjimus. 21 % apklaustųjų

mano, jog bendradarbiavimas tenkinant mokinių specialiuosius ugdymosi poreikius yra bendrųjų ugdymo programų pritaikymas, individualizavimas, o 20 % – jog mokymosi uždavinių ir laukiamų rezultatų individualizavimas, atsižvelgiant į mokinio ugdymosi galimybes. Tokią respondentų nuomonę galėjo lemti tai, kad pedagogai supranta pagalbos vaikui reikšmingumą ir yra pasirengę padėti.

Pedagogų požiūris į bendradarbiavimo naudingumą, tenkinant mokinių specialiuosius ugdymosi poreikius, iliustruojamas 6 pav.

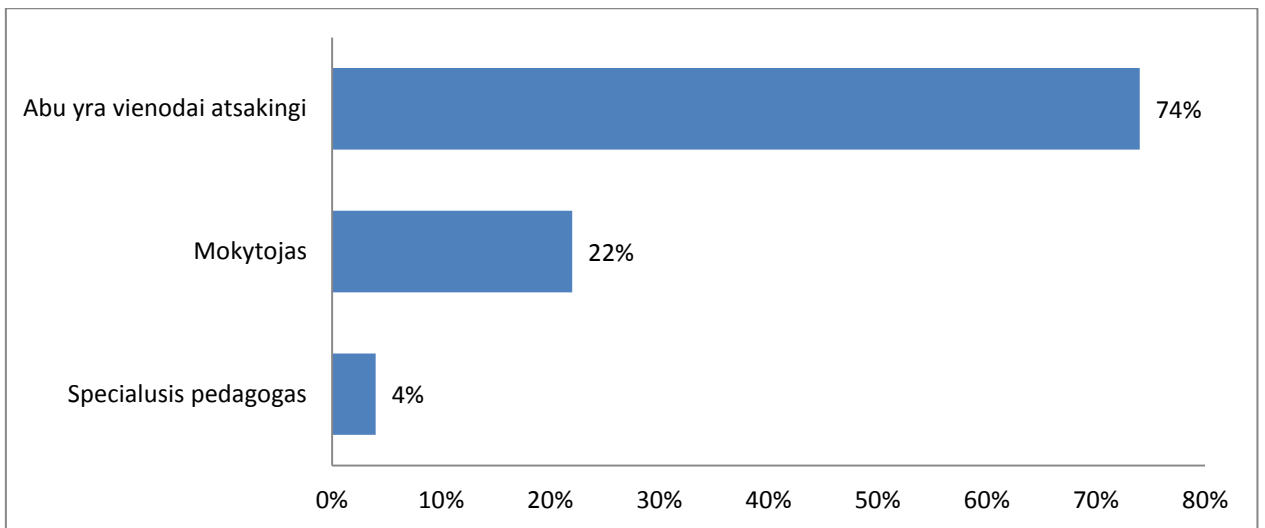
6 pav. Pedagogų nuomonės apie bendradarbiavimo naudą mokiniams, turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių, %

Dauguma (38 %) respondentų įsitikinę, kad tarpusavio bendradarbiavimas yra naudingas, nes mokiniai jaučia nuolatinę mokytojo ir specialiojo pedagogo paramą ugdymosi procese.

Trečdalis tyrime dalyvavusių pedagogų nuomone, bendradarbiaujant mokytojui ir specialiajam pedagogui mokiniams, turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių, padedama dalyvauti įvairiose bendrose ugdymosi veiklose.

Beveik tiek pat (27 %) pedagogų įsitikinę, kad mokiniai, turintys specialiųjų ugdymosi poreikių, nėra išskiriami iš kitų mokinių. Galima daryti prielaidą, kad dauguma pedagogų neabejoja tarpusavio bendradarbiavimo naudingumu tenkinant mokinių specialiuosius ugdymosi poreikius.

Pedagogų požiūrį į atsakomybę už ugdymo individualizavimą bendradarbiaujant vienoje klasėje iliustruoja 7 pav.

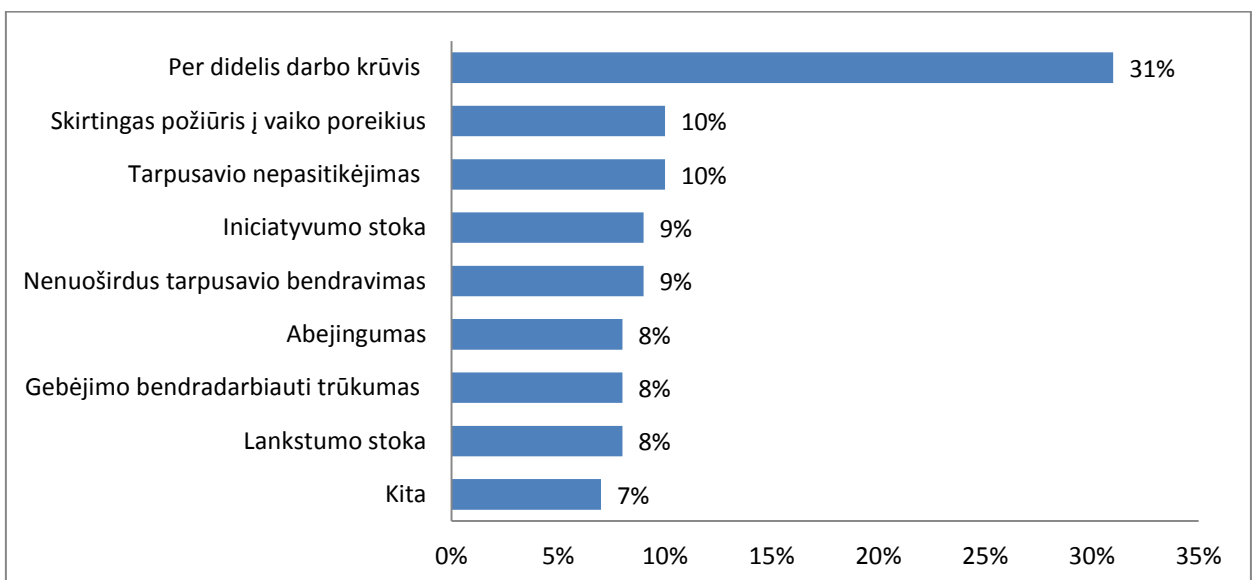
7 pav. Pedagogų nuomonės apie atsakomybę už ugdymo individualizavimą bendradarbiaujant, %

Daugiau nei pusė pedagogų teigia, jog už ugdymo individualizavimą yra atsakingos abi pusės vienodai. Mažiau nei trečdalis respondentų teigia, jog už ugdymo individualizavimą yra atsakingas mokytojas.

Galima daryti prielaidą, jog pedagogai yra linkę bendrauti ir bendradarbiauti bei dalytis atsakomybe už ugdymo individualizavimą klasėje.

2.5. Mokytojų ir specialiųjų pedagogų nuomonės apie tarpusavio bendradarbiavimui trukdančius veiksnius bei tobulinimo galimybes

Tirta, kokie veiksniai trukdo pedagogų bendradarbiavimui. Apklausos duomenys pateikti 8 pav.

8 pav. Pedagogų nuomonės apie veiksnius, trukdančius bendradarbiauti, %

Dauguma pedagogų įsitikinę, kad per didelis darbo krūvis yra pagrindinis veiksnys, trukdantis bendradarbiauti. Respondentų nuomone, svarbu atsižvelgti ir į tai, jog pedagogai neretai nepasitiki vienas kitu bei išsiskiria jų požiūriai į vaiko poreikius. Dalis pedagogų teigia, jog nenuoširdus bendravimas ir iniciatyvumo stoka yra neigiamos įtakos turintys veiksniai bendradarbiaujant. 7 % pedagogų pasirinko atsakymo variantą „Kita“ ir pateikė savo atsakymus, kuriuose teigia, kad „jiems puikiai sekasi bendradarbiauti, todėl netrukdo nei vienas aukščiau pateiktas teiginys“; „neteko susidurti su panašiomis problemomis“; „niekas netrukdo“.

Pedagogų požiūris į bendradarbiavimo tobulinimą tenkinant mokinių specialiuosius ugdymosi poreikius pateiktas 9 pav.

9 pav. Pedagogų nuomonės apie bendradarbiavimo tobulinimą, %

Tyrimo duomenys atskleidė, jog pedagogai tarpusavio bendradarbiavimo tobulinimą tenkinant mokinių specialiuosius ugdymosi poreikius vertina palankiai. Daugumos respondentų nuomone, norėdami tobulinti tarpusavio bendradarbiavimą, mokytojas ir specialusis pedagogas turėtų daugiau dalytis patirtimi ir informacija.

Didelė dalis apklaustųjų teigia, jog būtinas bendras ugdymo planavimas atsižvelgiant į mokinių individualius ugdymosi poreikius. 86 % respondentų mano, jog norint tobulinti bendradarbiavimą reikia nebūti abejingiems pastebėjus ugdymo organizavimo problemas ir būti lygiaverčiais partneriais, kurie dalijasi atsakomybe pamokoje. Daugiau nei pusė respondentų teigia, kad mokyklos organizacinė kultūra turėtų skatinti kolegialumą. Norint užtikrinti tinkamą mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, ugdymą bendradarbiaujant mokytojui ir specialiajam pedagogui svarbu, jog būtų ieškoma naujų bendradarbiavimo būdų. Taip pat pedagogai turėtų nuolat įsivertinti savo bendradarbiavimo efektyvumą bei rodyti didesnę iniciatyvą bendradarbiauti tarpusavyje.

Apibendrinant galima daryti prielaidą, kad pedagogai pagrindiniu veiksnium, trukdančiu bendradarbiauti, išskyrė per didelį darbo krūvį. Dauguma pedagogų sutinka, jog tarpusavio bendradarbiavimą reikia tobulinti daugelyje sričių, kaip, pavyzdžiui, informacijos sklaida, patirties dalijimasis, kvalifikacijos kėlimas, efektyvumo įsivertinimas, bendras ugdymo planavimas, lygiavertiškumo įtvirtinimas, susitikimų grafikas, naujų metodų paieška, tarpusavio santykių gerinimas bei iniciatyvos didinimas. Tai užtikrintų geresnius mokytojų tarpusavio santykius, pasitikėjimą vienas kitu bei leistų tobulinti tarpusavio bendradarbiavimą planuojant ir ugdant mokinius, turinčius specialiųjų ugdymosi poreikių.

Išvados

1. Ugdymo individualizavimas – mokinių ugdymas, kai atsižvelgiama į individualius poreikius. Mokslinėje literatūroje nurodomi šie ugdymo turinio ir metodų individualizavimo būdai: ugdymo turinys formuojamas remiantis ugdymo tikslais ir orientuojantis į mokinių ugdymo rezultatus; taikomi ugdymo metodai turėtų atitikti ugdymo turinio siekius, juos rinkdamasis mokytojas turėtų atsižvelgti į mokinių poreikius, amžių, žinias ir gebėjimus. Remiantis moksliniais šaltiniais, mokytojo ir specialiojo pedagogo bendradarbiavimu klasėje siekiama užtikrinti, kad mokinys, turintis specialiųjų ugdymosi poreikių, galėtų ugdytis bendrojo ugdymo klasėje tenkinant jo individualius mokymosi poreikius. Mokslinės literatūros analizė parodė, kad pagrindinės bendradarbiavimo problemos – laiko trūkumas aptarti, planuoti pamokas kartu; klasės mokytojai nėra įpratę dirbti vienoje klasėje su kitais mokytojais.
2. Anketinėje apklausoje dalyvavusių mokytojų ir specialiųjų pedagogų nuomone, tarpusavio bendradarbiavimas yra abipusė pagalba organizuojant ir vykdant ugdymą. Respondentų teigimu, bendradarbiavimo tikslas – pažinti mokinio specialiuosius ugdymosi poreikius ir kuo geriau juos tenkinti pamokose. Planuodami pamokas, jie kartu aptaria mokinių individualizuoto mokymosi uždavinius, laukiamus rezultatus, parenka mokomąsias užduotis. Apklausos duomenimis, pedagogai dažniausiai taiko šiuos mokymo bendradarbiaujant būdus: alternatyvųjį mokymą – mokytojas vadovauja visai klasei, o specialusis pedagogas teikia pagalbą mažai mokinių grupei; bendradarbiavimo būdą, kai mokytojas moko, o specialusis pedagogas individualiai padeda mokytis mokiniams, turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių; komandinį mokymą – abu pedagogai vienodai dalyvauja mokymo veikloje.
3. Tyrime dalyvavusių pedagogų teigimu, už ugdymo individualizavimą pamokoje vienodai atsakingi abu bendradarbiaujantys pedagogai. Pasak respondentų, jų bendradarbiavimo motyvas – specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems mokiniams pamokoje teikiamų užduočių individualizavimas, atsižvelgiant į mokinio ugdymosi uždavinius ir gebėjimus. Mokytojai ir specialieji pedagogai teigia, kad tarpusavio bendradarbiavimas naudingas, nes mokiniai ugdymo procese jaučia nuolatinę mokytojo ir specialiojo pedagogo paramą.
4. Atliktas tyrimas atskleidė, kad pagrindinis mokytojo ir specialiojo pedagogo bendradarbiavimo trukdis yra per didelis darbo krūvis. Tyrime dalyvavusių pedagogų nuomone, tobulinant tarpusavio bendradarbiavimą, ugdant mokinius, turinčius specialiųjų ugdymosi poreikių, reikėtų plėtoti mokytojų ir specialiųjų pedagogų dalijimąsi pedagogine patirtimi, gerinti tarpusavio santykius, įtvirtinti abiejų pedagogų lygiavertiškumą pamokoje; ieškoti naujų mokymo metodų; įsivertinti bendradarbiavimo efektyvumą bei iniciatyvumą.

Literatūra

1. *Aktyvaus mokymosi metodai*. (1998). Mokytojo knyga. Vilnius: Garnelis.
2. Ališauskas, A., Ališauskienė, S., Gerulaitis, D., Kaffemanienė, I., Melienė, R., Miltenienė, L. (2011). *Specialiųjų ugdymo(si) poreikių tenkinimas. Lietuvos patirtis užsienio šalių kontekste*. Mokslo studija. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
3. Ališauskienė, S., Miltenienė, L. (2004). *Bendradarbiavimas tenkinant specialiuosius ugdymosi poreikius*. Taikomasis mokslo leidinys. Mokomoji knyga. Šiauliai: Šiaulių universitetas.
4. Almon, S., Feng, J. (2012). *Co-Teaching vs. Solo-Teaching: Effect on Fourth Graders' Math Achievement*. Paper presented at the Mid-South Educational Research Association Annual Conference.
5. *Bendrosios programos ir išsilavinimo standartai* (2003). Vilnius: Švietimo plėtotės centras. <<http://www2418.vu.lt/wp-content/uploads/2011/11/BENDROSIOS-PROGRAMOS-IR-ISSILAVINIMO-STANDARTAI.pdf>>. [Žiūrėta: 2018-10-11].
6. Bendrojo lavinimo ugdymo turinio formavimo, vertinimo, atnaujinimo ir diegimo strategija. (2007). *Valstybės žinios*, 2007-06-06, Nr. 63-2440.
7. Bernotas, V., Poškus, K., Vaitkevičius, J. (1993). *Didaktikos pradmenys*. Mokomoji priemonė. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
8. Bitinas, B. (2011). *Edukologijos terminija: kokybė ir problemos*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.
9. Blask, F. (2011). *Collaboration between General Education Teachers and Related Service Providers*.
10. Conderman, G. (2011). Middle School Co-Teaching: Effective Practices and Student Reflections. *Middle School Journal*, 4(42), 24-31. <https://elementaryeducation.buffalostate.edu/sites/elementaryeducation.buffalostate.edu/files/uploads/Student%20Teaching/Co%20Teaching/Conderman.%20Middle%20School%20Co-Teaching%20Effective%20Practices%20and.pdf>. [Žiūrėta 2018-11-02].
11. Conderman, G., Pedersen, T. Bresnahan, V. (2009). *Purposeful Co-Teaching: Real Cases and Effective Strategies*.
12. Dudzinskienė, R. (2008). *Į pagalbą mokytojui ir mokyklai. Rekomendacijos pedagoginių psichologinių tarnybų specialistams: ką reikėtų patarti mokytojams, ugdantiems specialiųjų poreikių turinčius mokinius*. Vilnius: Via recta.
13. Friend, M. ir kt. (2010). Co-Teaching: An Illustration of the Complexity of Collaboration in Special Education. *Journal of Educational and Psychological Consultation*, 20, 9–27.

14. Gage, N. L., Berliner, D. C. (1994). *Pedagoginė psichologija*. Vilnius: Alma Littera.
15. Galkienė, A. (2005). *Heterogeninių grupių didaktika: specialieji poreikiai bendrojo lavinimo mokykloje*. Mokomoji priemonė. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
16. Gaučaitė, R. ir kt. (2012). *Mokymosi mokytis strategijos. Mokymasis bendradarbiaujant: būdai, aplinkos, šaltiniai, metodai*. Šiauliai: ŠUL.
17. Howard, L., Potts, E. A. (2009). Using co-planning time: Strategies for a successful co teaching marriage. *TEACHING Exceptional Children Plus*, 4 (5).
18. Jovaiša, L. (2007). *Enciklopedinis edukologijos žodynas*. Vilnius: Gimtasis žodis.
19. Kielaitė, R. (2013). *Kartu įveikime mokymosi sunkumus: metodinės rekomendacijos mokytojams, dirbantiems bendrojo lavinimo mokyklose su specialiujų ugdymosi poreikių turinčiais mokiniais*. Šiauliai: Lucilijus.
20. Kišonienė, R., Dudzinskienė, R. (2007). *Mokinių turinčių specialiųjų ugdymo(si) poreikių, ugdymo turinio individualizavimas*. Rekomendacijos mokytojams, ugdantiems skirtingų poreikių ir gebėjimų mokinius. Vilnius: VIA RECTA.
<http://www.smm.lt/uploads/documents/svietimas_pagrindinis_ugdymas_spec/Knyga_apie_individualizav.pdf>. [Žiūrėta: 2018-10-01].
21. Tumelienė, R. (2011). Kompleksinės pagalbos organizavimas mokykloje. Mažylienė, A., Gutauskienė, R., Tumelienė, R., Špokienė, R. *Inkliuzinis ugdymas ir komandinė pagalba mokiniui*. Metodinės rekomendacijos mokytojams, švietimo pagalbos teikėjams (p. 55-88). Vilnius: Specialiosios pedagogikos ir psichologijos centras.
<http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/ESFproduktai/2011_metodines_rekomendacijos_Inkliuzinis_ugdymas.pdf>. [Žiūrėta: 2018-10-19].
22. Miltenienė, L. (2005). *Bendradarbiavimo modelio konstravimas tenkinant specialiuosius ugdymosi poreikius*. Daktaro disertacija.
23. Motiejūnienė, E. (2009). Kodėl ugdymo diferencijavimas ir individualizavimas aktuali problema šiandien. *Šoktonas*, 2009, rugsėjis, Nr.3 (p.2-3).
< https://www.itc.smm.lt/doc/Soktonas_Nr.3.pdf>. [Žiūrėta: 2018-10-09].
24. Motiejūnienė, E. (2010). *Pagrindinio ugdymo pirmojo koncentro (5-8 kl.) mokinių esminių kompetencijų ugdymas*. Projektas. Vilnius: Ugdymo plėtotės centras. http://birzuausra.lt/wp-content/uploads/2015/10/individualizavimas_ir_diferencijavimas.pdf [Žiūrėta: 2018-03-03].
25. Šalna, R. (2009). Netradiciniai pamokos metodai. <http://geografija.lt/2009/11/netradiciniai-pamokos-metodai/> [Žiūrėta: 2018-10-02].
26. Šiaučiukėnienė, L. (1997). *Mokymo individualizavimas ir diferencijavimas*. Monografija. Kaunas: Technologija.

27. Takala, M., Pirttimaa, R., Tormanen, M. (2009). Inclusive Special Education: The Role of Special Education Teachers in Finland. *British Journal of Special Education*, 3 (36), 162- 173. Prieiga per internetą: <http://users.jyu.fi/~makaku/Article3.pdf>. [Žiūrėta 2018-11-02].
28. Žadeikaitė, L. (2016). Ugdymo turinio kaitos aktualijos 2015–2016 mokslo metais. Gerulaitis, Š., Kazakevičius, G., Načaitė, M., Nauckūnaitė, Z., Rudienė, A., Statauskienė, L., ..., Vilutienė, A. (Reng.). *Mokinių mokymosi gerinimas: į pagalbą mokytojui*. Metodinė priemonė (p. 35-43). Vilnius: Ugdymo plėtotės centras.
<<https://www.upc.smm.lt/naujienos/priemones/gerinimas/Metodine-priemone-Mokiniu-mokymosi-gerinimas.pdf>>. [Žiūrėta: 2018-10-01].

Summary

The individualisation of education through collaboration between the teacher and the special educator is a relevant issue in meeting the pupils' special educational needs.

The object of the research - individualisation of education through collaboration between the teacher and the special educator.

The aim of the research - analyze the opinions of teachers and special educators about individualisation of education in cooperation between teacher and special educator.

Research methods - analysis of scientific literature, questionnaire survey, quantitative data analysis

The survey sample - 105 teachers and special educators. The study was carried out in Šiauliai city and the districts general education schools in 2019, April.

Key Findings:

1. Based on scientific sources, teacher-specialist teacher collaboration in the classroom aims to ensure that a pupil with special educational needs can develop in the general education class to meet his / her individual learning needs.
2. In the opinion of the teachers and special educators who participated in the questionnaire, the purpose of their cooperation is to get to know the pupil's special educational needs and to meet them in the best way possible. According to the respondents, when planning the lessons, they together discuss the individualised learning objectives of the students, the expected results, and select the training tasks. According to the survey, educators usually use the following ways of collaborative learning: alternative teaching - the teacher directs the whole class and the special educator provides support to a small group of pupils; the way in which the teacher teaches, and the special educator individually helps learners with special educational needs; and team training - both teachers are equally involved in the training activities.
3. According to the educators who participated in the study, both co-operating teachers are equally responsible for the individualisation of education in the lesson. Teachers and Special Educators say that mutual cooperation is beneficial because students feel the support of a teacher and a special teacher in the education process.
4. The research revealed that the main obstacle to cooperation between the teacher and the special educator there is too much workload. In the opinion of the educators who participated in the research, the development of mutual cooperation, the development of pupils with special educational needs, should develop the sharing of pedagogical experience among teachers and special educators, improve mutual relations and establish the equivalence of both

teachers in the lesson; to look for new teaching methods; to evaluate the effectiveness and initiative of cooperation.

Key words: individualized education, collaboration, differentiated training.

PRIEDAI

ANKETA

Gerb. Respondente,

Šios anketinės apklausos tikslas – nustatyti mokytojų ir specialiųjų pedagogų nuomones apie bendradarbiavimą individualizuojant ugdymą, mokiniams, turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių.

Apklausa yra anoniminė, Jūsų atsakymai bus naudojami tik statistiniams apibendrinimams.

Maloniai prašome atsakyti į kiekvieną klausimą.

Anketos pildymo pavyzdys

Pažymėkite varnele Jums tinkantį atsakymo variantą.

	Visiškai sutinku	Sutinku	Nei sutinku, nei nesutinku	Nesutinku	Visiškai nesutinku
.....	☒	☐	☐	☐	☐
.....	☐	☐	☒	☐	☐

Pateikite keletą duomenų apie save

Jūsų lytis:

Vyras

Moteris

Amžius:

- 25-35 metai
- 36-45 metai
- 46-55 metai
- 56-60 metų
- 61 metai ir daugiau

Išsilavinimas:

- Aukštasis universitetinis
- Aukštasis koleginis
- Vidurinis
- Nebaigtas aukštasis
- Kita (parašykite).....

Jūsų pareigos mokykloje:

- Pradinių klasių mokytojas
- Dalyko mokytojas
- Specialusis pedagogas
- Kita (parašykite).....

Kokio dalyko mokytojas/-a esate:

- Tikslųjų mokslų
- Humanitarinių mokslų
- Gamtos mokslų
- Socialinių mokslų

Jūsų darbo stažas:

- Iki 5 metų
- 6-10 metų
- 11-15 metų
- 16-20 metų
- 21-25 metų
- 26-30 metų
- 30 metų ir daugiau

Kokioje mokykloje dirbate:

- Pradinėje
- Progimnazijoje
- Gimnazijoje

Kur yra mokykla, kurioje Jūs dirbate?

- Viename iš didžiųjų miestų
- Rajono centre
- Nedideliame miestelyje
- Kita (parašykite).....

Atsakykite į šiuos klausimus apie mokytojo ir specialiojo pedagogo bendradarbiavimą, ugdant mokinius, turinčius specialiųjų ugdymosi poreikių

1. Kaip suprantate mokytojo bendradarbiavimą su specialiuoju pedagogu?

- Darbas komandoje, organizuojant susitikimus, planuojant ugdymą, numatant rezultatus
- Abipusė (mokytojo ir specialiojo pedagogo) pagalba organizuojant ir vykdant ugdymą
- Specialiojo pedagogo pagalba mokytojui rengiant individualizuotas programas
- Specialiojo pedagogo ir mokytojo bendradarbiavimas, planuojant pamoką
- Specialiojo pedagogo asistavimas mokytojui pamokoje
- Specialiojo pedagogo pamokoje teikiama individuali pagalba mokiniams, turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių
- Dalijimasis su mokinių ugdymu susijusia informacija ir atsakomybe
- Bendradarbiavimas rengiant individualizuotas mokinių ugdymosi programas
- Dalijimasis lygiavertėmis mokytojo ir specialiojo pedagogo funkcijomis pamokoje, kartu vedant pamoką
- Išskylančių ugdymo problemų sprendimas
- Kita (*parašykite*).....

2. Kokie yra mokytojo ir specialiojo pedagogo bendradarbiavimo tikslai?

- Pažinti mokinio specialiuosius ugdymosi poreikius ir juos kuo geriau tenkinti pamokose
- Plėsti savo kompetencijas ugdyti skirtingų gebėjimų mokinius bendrosiose klasėse
- Dalintis atsakomybe už kokybišką mokinių ugdymą
- Dalintis savo ir remtis kolegų pedagogine patirtimi
- Taikyti moksliniais tyrimais grįstas ugdymo naujoves, susijusias su mokinių specialiųjų ugdymosi poreikių tenkinimu
- Kita (*parašykite*) .....

3. Kokius mokinių specialiuosius ugdymosi poreikius padeda tenkinti mokytojo ir specialiojo pedagogo bendradarbiavimas?

- Bendrųjų ugdymo programų pritaikymas, individualizavimas
- Mokymosi uždavinių ir laukiamų rezultatų individualizavimas, atsižvelgiant į mokinio ugdymosi galimybes
- Pamokoje teikiamų užduočių individualizavimas atsižvelgiant į mokinio ugdymosi uždavinius ir gebėjimus
- Mokymosi pasiekimų vertinimo individualizavimas, atsižvelgiant į mokinio specialiuosius ugdymosi poreikius
- Pagalba mokiniui įsitraukti ir aktyviai dalyvauti bendrose su kitais mokiniiais ugdymosi veiklose
- Kita (*parašykite*).....

4. Kokius mokytojo ir specialiojo pedagogo bendradarbiavimo būdus taikote?

Ar taikote šiuos bendradarbiavimo būdus?	Kiekvieną pamoką	Kartą per savaitę	Kartą per mėnesį	Niekada
Individualizuotų mokymosi uždavinių, laukiamų rezultatų, mokomųjų užduočių aptarimas planuojant pamoką				
<i>Vienas moko, kitas stebi</i> - vienas iš pedagogų dirba su visa klase, o kitas renka akademinis, elgesio, socialinius duomenis				

apie mokinius.				
<i>Vienas moko, kitas padeda</i> –mokytojas veda pamoką (pateikia mokomąją medžiagą), o specialusis pedagogas vaikšto nuo vieno mokinio prie kito ir suteikia individualią pagalbą.				
<i>Stotelių mokymas</i> - mokymas dalinamas į tris nenuoseklias dalis ir į 3 grupes mokinių. Dveiose mokinių grupėse dirba mokytojas ir specialusis pedagogas, o trečiojoje vyksta mokinių savarankiškas darbas.				
<i>Lygiagretusis mokymas</i> – mokytojas ir specialusis pedagogas pasidalija mokinių klasę į dvi lygias grupes ir jiems pristato tą pačią mokomąją medžiagą				
<i>Alternatyvusis mokymas</i> - mokytojas dirba su didžiąja mokinių dalimi, o specialusis pedagogas - su maža mokinių grupele				
<i>Komandinis mokymas (1)</i> - pedagogai kartu pateikia mokomąją medžiagą visai klasei, pristatydami skirtingus (priešingus) požiūrius, būdus problemai išspręsti.				
<i>Komandinis mokymas (2)</i> – abu pedagogai vienodai dalyvauja mokymo veikloje.				
Kita (<i>parašykite</i>):				

5. Kas atsakingas už ugdymo individualizavimą bendradarbiaujant vienoje klasėje, pamokoje?

- Mokytojas
 Specialusis pedagogas
 Abu yra vienodai atsakingi

Kita (*parašykite*) .....

6. Kuo naudingas mokiniams, turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių, mokytojo ir specialiojo pedagogo bendradarbiavimas?

- Mokiniai, turintys specialiųjų ugdymosi poreikių, nėra išskiriami iš kitų mokinių
 Mokiniai jaučia nuolatinę mokytojo ir specialiojo pedagogo paramą ugdymosi procese
 Mokiniams, turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių, padedama dalyvauti įvairiose bendrose ugdymosi veiklose
 Mokiniai negauna jokios naudos

Kita (*parašykite*) .....

7. Kaip apibūdintumėte savo kaip mokytojo ir / ar specialiojo pedagogo bendradarbiavimą pamokoje?

- Pasitikime vienas kitu, bendradarbiaudami pamokoje
 Jaučiuosi saugiai, kai dirbu su mokytoju/specialiuoju pedagogu, nes nebijau klysti
 Jaučiu kolegą palaikymą, kai dirbame kartu pamokos metu
 Jaučiuosi nejaukiai, kai mane stebi kitas pedagogas, nes neturiu daug bendradarbiavimo patirties
 Man nepatinka dirbti kartu, nes jaučiuosi suvaržytas/-a, kai mane stebi kolegos

Kita (*parašykite*) .....

8. Kokie veiksniai, Jūsų nuomone, labiausiai trukdo mokytojo ir specialiojo pedagogo bendradarbiavimui?

- Per didelis darbo krūvis (mokytojo / specialiojo pedagogo - *pabraukite tinkamą*)
- Abejingumas (mokytojo / specialiojo pedagogo - *pabraukite tinkamą*)
- Tarpusavio nepasitikėjimas
- Skirtingas požiūris į vaiko poreikius
- Gebėjimo bendradarbiauti trūkumas (mokytojo / specialiojo pedagogo - *pabraukite tinkamą*)
- Nenuoširdus tarpusavio bendravimas
- Iniciatyvumo stoka (mokytojo / specialiojo pedagogo - *pabraukite tinkamą*)
- Mokytojo / specialiojo pedagogo (*pabraukite tinkamą*) lankstumo stoka
- Kita (parašykite) .....

9. Kaip tobulinti mokytojo ir specialiojo pedagogo bendradarbiavimą?

	Visiškai sutinku	Sutinku	Nei sutinku, nei nesutinku	Nesutinku	Visiškai nesutinku
Mokytojas ir specialusis pedagogas turėtų daugiau dalintis patirtimi ir informacija					
Reikia didesnės abiejų pedagogų iniciatyvos					
Reikėtų gerinti kolegų tarpusavio santykius					
Mokyklos organizacinė kultūra turėtų skatinti kolegialumą					
Būtina naujų bendradarbiavimo metodų paieška					
Nebūti abejingais pastebėjus ugdymo organizavimo problemas					
Būtinai reguliarius susitikimų grafikas					
Mokytojas ir specialusis pedagogas turėtų būti lygiaverčiai partneriai, abu turi dalintis atsakomybe pamokoje					
Būtinai bendras ugdymo planavimas, atsižvelgiant į mokinių individualius ugdymosi poreikius					
Mokytojas ir specialusis pedagogas turėtų nuolat įsivertinti bendradarbiavimo efektyvumą					
Kvalifikacijos kėlimas padėtų tobulinti bendradarbiavimo kultūrą					
Būtina lankytis kolegų pamokose ir mokytis vienas iš kito					
Skirti daugiau laiko planuojant ugdymą kartu su mokytoju/specialiuoju pedagogu					
Kita (<i>parašykite</i>)					

Dėkojame už atsakymus